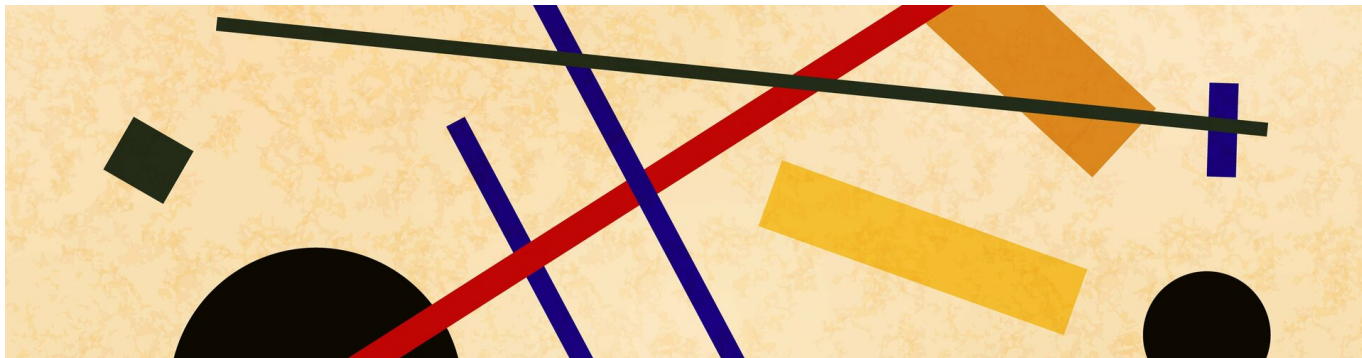
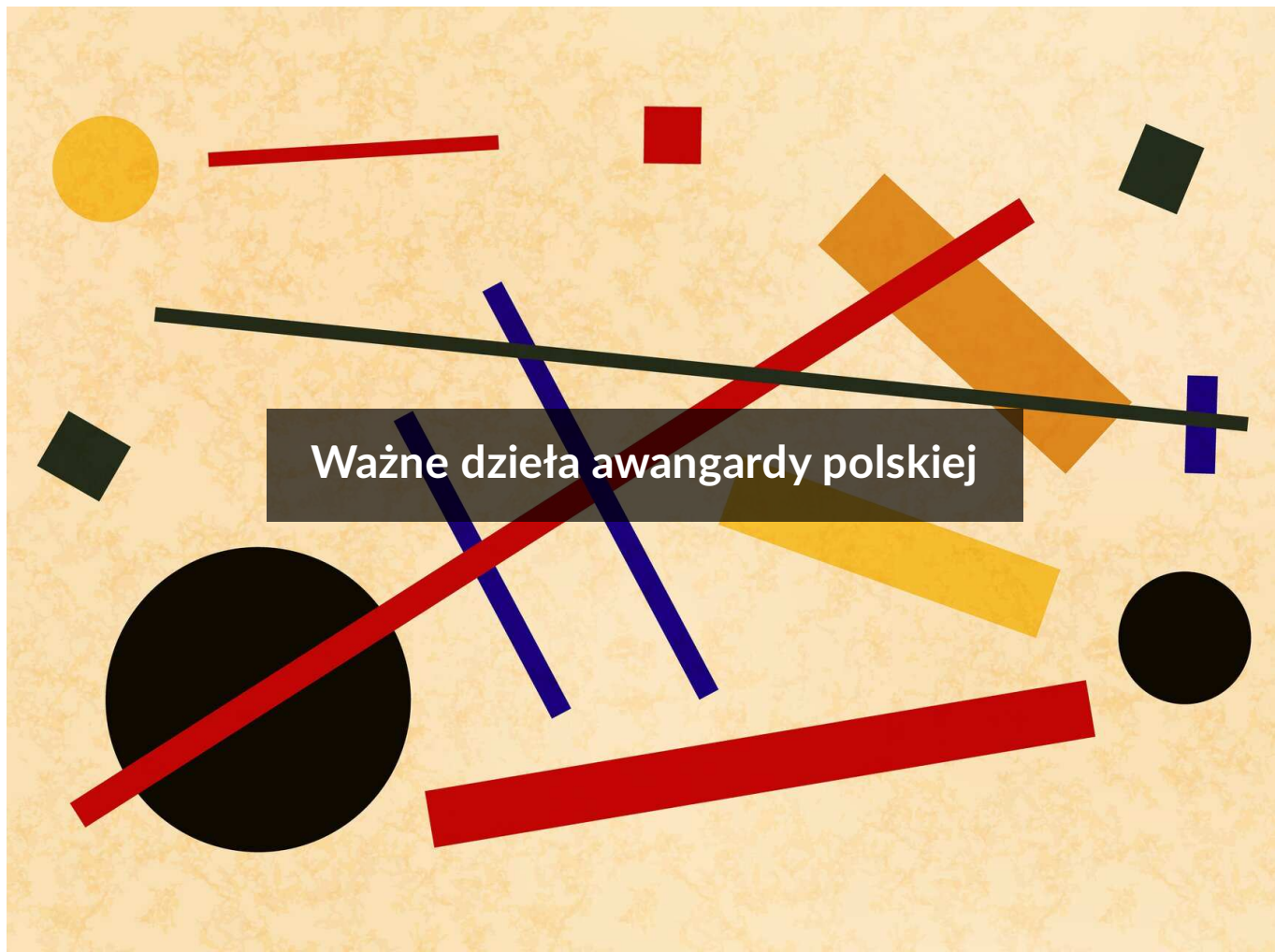

Ważne dzieła awangardy polskiej

- [Ważne dzieła awangardy polskiej](#)

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Źródło: online skills, cc0.

I. Opanowanie zagadnień z zakresu języka i funkcji plastyki; podejmowanie działań twórczych, w których wykorzystane są wiadomości dotyczące formy i struktury dzieła. Uczeń:

1) wykazuje się znajomością dziedzin sztuk plastycznych: malarstwa, rzeźby, grafiki, architektury (łącznie z architekturą wnętrz), rysunku, scenografii, sztuki użytkowej dawnej i współczesnej (w tym rzemiosła artystycznego); rozumie funkcje tych dziedzin i charakteryzuje ich język; rozróżnia sposoby i style wypowiedzi w obrębie dyscyplin; zna współczesne formy wypowiedzi artystycznej, wymykające się tradycyjnym klasyfikacjom, jak: happening, performance, asamblaż; sztuka nowych mediów;

2) rozróżnia cechy i rodzaje kompozycji w naturze oraz w sztukach plastycznych (odnajduje je w dziełach mistrzów, a także w tworach i zjawiskach przyrody); tworzy różnorodne układy kompozycyjne na płaszczyźnie i w przestrzeni (kompozycje otwarte i zamknięte, rytmiczne, symetryczne, statyczne i dynamiczne); ustala właściwe proporcje poszczególnych elementów kompozycyjnych, umiejętnie równoważy kompozycję, wykorzystując kształt i kontrast form;

6) rozróżnia gatunki i tematykę dzieł w sztukach plastycznych (portret, autoportret, pejzaż, martwa natura, sceny: rodzajowa, religijna, mitologiczna, historyczna i batalistyczna); niektóre z tych gatunków odnajduje w grafice i w rzeźbie; w rysunku rozpoznaje studium z natury, karykaturę, komiks, rozumie, czym jest w sztuce abstrakcja i fantastyka; podejmuje działania z wyobraźni i z natury w zakresie utrwalania i świadomości gatunków i tematów w sztuce, stosuje w tym zakresie różnorodne formy wypowiedzi (szkice rysunkowe, fotografie zaaranżowanych scen i motywów, fotomontaż).

III. Opanowanie podstawowych wiadomości z zakresu kultury plastycznej, jej narodowego i ogólnoludzkiego dziedzictwa kulturowego. Uczeń:

4) wymienia, rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze obiekty kultury wizualnej w Polsce, wskazuje ich twórców.

Nauczysz się

opowiadać o historii awangardy polskiej;

wymieniać najważniejszych artystów tego okresu;

definiować pojęcia: awangarda, unizm, surrealizm.

Narodziny awangardy polskiej

W pierwszych latach XX stulecia, środowisko artystów polskich podziwiała i inspirowała się osiągnięciami twórców impresjonizmu i symbolizmu. Rewolucyjne przemiany w sztuce, które w tym czasie zachodziły we Francji, Niemczech, Włoszech i w Rosji, stopniowo zdobywały coraz większe zainteresowanie wśród młodych polskich artystów. W 1913 roku twórca berlińskiej galerii *Der Sturm* urządził we Lwowie (wówczas były to tereny polskie) *Wystawę Futurystów, Kubistów i Ekspresjonistów*, licząc na zainteresowanie nowatorskimi formami oraz zachętę do eksperymentowania w sztuce. Propozycje [awangardowe](#) nie przypadły jednak do gustu mieszkańcom Lwowa. Za początki nowoczesności w sztukach plastycznych w Polsce, uważa się rok 1917, kiedy artyści zaczęli odchodzić od realizmu. Dotychczas sztuka pozostawała w związku z historią narodu, awangarda natomiast inspirowana była dziedzinami nauki i techniki. Ludzie sztuki odrzucali dorobek artystyczny poprzednich epok, by nie naśladować rzeczywistości, ale ją kształtować. Od XX wieku za sztukę uważa się ogólną zdolność człowieka do twórczego działania, a dziełem sztuki można nazwać już nie tylko obiekty piękne, ale także te poruszające, zaskakujące, prowokujące.

Sztuka dwudziestolecia międzywojennego i grupy artystyczne

Jednym z pierwszych nurtów awangardowych był [kubizm](#). Polski artysta Tadeusz Makowski, w 1908 roku wyjechał do Paryża, który w tamtym czasie był stolicą nowoczesnej sztuki. Tam też zetknął się z wybitnymi postaciami awangardowego malarstwa, które wywarły znaczący wpływ na kształt jego dorobku artystycznego. Nazwa tego kierunku pochodzi od łacińskiego słowa *cubus*, co oznacza sześciąt, kostkę. Najważniejszymi cechami kubizmu jest [geometryzacja](#) kształtu i odrzucenie zasad perspektywy (co uniemożliwia zbudowanie w dziele złudzenia trójwymiarowej przestrzeni). Tadeusz Makowski, zafascynowany nowoczesnym stylem malarstwa Zachodu Europy, upraszczał kształty przedstawianych przez siebie motywów. Artysta jest szczególnie znany z podejmowania tematyki związanej z dziećmi, teatrem, niepokojącą, baśniową atmosferą prac.

Tadeusz Makowski, „Pejzaż bretoński ze studnią”, 1913, Muzeum Narodowe w Warszawie, cyfrowe.mnw.art.pl, domena publiczna

Tadeusz Makowski, „Dwoje dzieci”, 1930, agraart.com.pl, domena publiczna

Wraz końcem I wojny światowej w Polsce zwracano się w stronę nowych form w malarstwie, rzeźbie i grafice. Twórcy łączyli się w grupy artystyczne, coraz śmielej zrywające z dotychczasowymi wyobrażeniami o sztuce, jej funkcji i kształcie. Jedną z pierwszych byli Ekspresjoniści Polscy, którzy w późniejszym okresie przekształcili się w Formistów. Ugrupowanie stworzyło jeden z dwóch oryginalnie polskich kierunków awangardowych, zwany **formizmem**. Jak wskazuje nazwa grupy, przedkładali oni formę dzieła plastycznego nad kryjącą się pod nią treść. Głównym teoretykiem nurtu był Stanisław Ignacy Witkiewicz, zwany Witkacym. Formiści dążyli do stworzenia narodowego nurtu nowoczesnego malarstwa, wyrastającego z tradycji polskich. Inspirowali się sztuką ludową oraz osiągnięciami artystów awangardowych z Zachodu. Śmiało, zrywające z odwzorowywaniem rzeczywistości dzieła, również współcześnie zaskakują odbiorców. Znaczącymi zrzeszeniami artystycznymi okresu międzywojnia były też grupy artystów grafików *Bunt* oraz *Jung Idysz*.

Stanisław Ignacy Witkiewicz (Witkacy), „Fantazja - Bajka”, 1922, Muzeum Narodowe w Warszawie, cyfrowe.mnw.art.pl, domena publiczna

Leon Chwistek, „Akt kobiecy”, 1920, Muzeum Narodowe w Warszawie, cyfrowe.mnw.art.pl, domena publiczna

Henryk Berlewi, „Chonon i Lea”, 1921, miejsce przechowywania - nieznane, 3.bp.blogspot.com, CC BY 3.0

Rozwój polskiej awangardy

Kluczową rolę w sztuce polskiej odegrała postać Władysława Strzemińskiego, który jest twórcą **unizmu**. Kierunek ten zakładał oddziaływanie na widza poprzez czystą sztukę plastyczną, dzieło malarskie ograniczono do wąskich gam kolorystycznych, brył geometrycznych, faktury farby. W przeciwieństwie do formistów, uniści chcieli stworzyć uniwersalny styl międzynarodowy, pozbawiony indywidualizmu. Twórca teorii unizmu dążył do wyeliminowania w obrazie wszystkich kontrastów i zapewnienia spójności dzieła.

Władysław Strzemiński, „Kompozycja unistyczna 14”, 1934, Muzeum Sztuki w Łodzi, magazyn.o.pl, domena publiczna

Strzemiński chciał, by nowoczesna sztuka służyła społeczeństwu i spełniała zadania użytkowe. Znaczącym twórcą nowatorskiej sztuki po II wojnie światowej jest także Tadeusz Piotr Potworowski, zaliczany do grupy kolorystów. Był uczniem uznanego pedagoga krakowskiego, Józefa Pankiewicza, który dzielił się ze swoimi studentami entuzjastycznym podejściem do francuskiej awangardy. Dzięki temu malarstwo Potworowskiego było ówczesnie odkrywczе, pionierskie. Artysta skupiał się na kolorze, który swobodnie nawiązywał do portretowanej rzeczywistości.

Tadeusz Piotr Potworowski, „Kompozycja”, 1958, Kolekcja Fibak, Warszawa, galeriafibak.com.pl, domena publiczna

Zadania

Ćwiczenie 1

Kiedy pojawiła się w Polsce sztuka awangardowa?

☐ W I połowie XX wieku

☐ W II połowie XIX wieku

☐ W II połowie XX wieku

Ćwiczenie 2

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 3

Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 4

Który element obrazu był najważniejszy dla kolorystów?

☐ Odejście od realizmu

☐ Kolor

☐ Tematyka

Ćwiczenie 5

Zaznacz te stwierdzenia, które odnoszą się do dzieł awangardowych:

☐ Odejście od tradycji w sztuce

☐ Czerpanie inspiracji z nauki i techniki

☐ Nawiązanie do dorobku poprzednich epok

Ćwiczenie 6

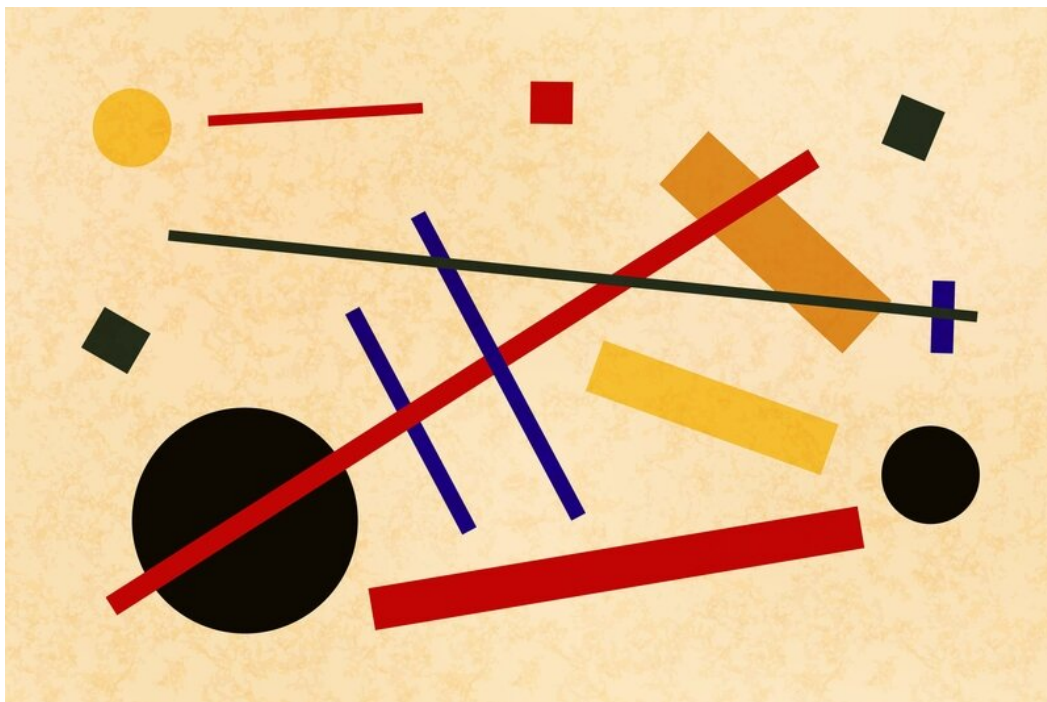
Źródło: online-skills, licencja: CC0.

Inna wersja zadania

Ćwiczenie 7

Do którego nurtu awangardowego może nawiązywać poniższa kompozycja?

☐ Surrealizm

☐ Unizm

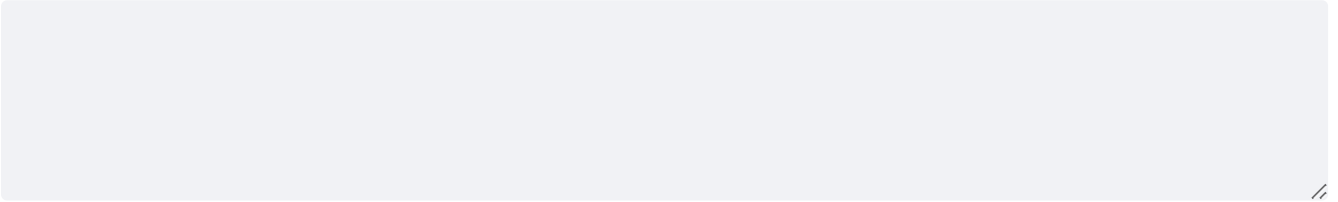
☐ Abstrakcjonizm

Inna wersja zadania

Polecenie 1

Wybierz dwa dzieła awangardowe: jedno autorstwa artysty polskiego, drugie zagranicznego. Może to być malarstwo, rysunek, rzeźba lub grafika. Dokonaj analizy porównawczej dzieł.

Słownik pojęć

Awangarda

tendencja w sztuce XX wieku, charakteryzująca się sprzeciwem wobec tradycji i powszechnie panującym regułom estetycznym (np. futuryzm, ekspresjonizm, kubizm).

Formizm

krakowski ruch artystyczny z początku XX wieku, pokrewny kubizmowi, głoszący nadrzędną rolę formy w sztuce.

Geometryzacja

stosowanie w sztukach plastycznych form i motywów geometrycznych lub nadawanie wszystkim kształtom zaczerpniętym z natury form geometrycznych, najczęściej opartych na sześcianie, stożku i kuli.

Koloryzm

kierunek w polskim malarstwie okresu międzywojennego, akcentujący rolę koloru jako elementu budującego przestrzeń plastyczną.

Kubizm

kierunek w sztuce awangardowej, rezygnujący z iluzjonistyczności, perspektywy. Charakterystyczną cechą kubizmu jest geometryzacja form.

Surrealizm

kierunek artystyczny w literaturze i sztuce, ukształtowany w latach dwudziestych XX w., zgodnie z którym wyrażano swoje wnętrza, podświadomość, wizje, sny, halucynacje.

Unizm

koncepcja artystyczna stworzona przez Władysława Strzemińskiego, której podstawową zasadą kompozycji obrazu jest organiczna, pozbawiona kontrastów jedność form i kolorów.

Źródła:

encyklopedia.pwn.pl

sjp.pl

Galeria dzieł sztuki

Tadeusz Makowski, „Pejzaż bretoński ze studnią”, 1913, Muzeum Narodowe w Warszawie, cyfrowe.mnw.art.pl, domena publiczna